

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

10. december 2015 *

»Præjudiciel forelæggelse — område med frihed, sikkerhed og retfærdighed — insolvensbehandling — forordning (EF) nr. 1346/2000 — artikel 4, stk. 1 — fastlæggelse af den lovgivning, der finder anvendelse — en medlemsstats lovgivning, der fastsætter et selskabs direktørs forpligtelse til at betale selskabet godtgørelse for betalinger, der er foretaget, efter at selskabet er blevet insolvent — anvendelse af denne lovgivning på et selskab, der er stiftet i en anden medlemsstat — artikel 49 TEUF og 54 TEUF — restriktion for etableringsfriheden — foreligger ikke«

I sag C-594/14,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen, Tyskland) ved afgørelse af 2. december 2014, indgået til Domstolen den 22. december 2014, i sagen:

Simona Kornhaas

mod

Thomas Dithmar, som kurator for Kornhaas Montage und Dienstleistung Ltd,

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af formanden for Tiende Afdeling, F. Biltgen, som fungerende formand for Sjette Afdeling, og dommerne M. Berger (refererende dommer) og S. Rodin,

generaladvokat: M. Szpunar

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Simona Kornhaas ved Rechtsanwalt W. Steinfeld

— Thomas Dithmar ved Rechtsanwalt C. Esser

— Europa-Kommissionen ved M. Wilderspin, som befuldmægtiget,

* Processprog: tysk.

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4 i Rådets forordning (EF) nr. 1346/2000 af 29. maj 2000 om insolvensbehandling (EFT L 160, s. 1, berigtiget i EUT 2014 L 350, s. 15) samt artikel 49 TEUF og 54 TEUF.
- 2 Anmodningen er blevet indgivet under en sag mellem Thomas Dithmar, som kurator for Kornhaas Montage und Dienstleistung Ltd (herefter »skyldnerselskabet«), og Simona Kornhaas vedrørende et søgsmål om godtgørelse af betalinger, som sidstnævnte foretog som direktør for skyldnerselskabet efter dets insolvens.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Artikel 3 i forordning nr. 1346/2000 med overskriften »International kompetence« bestemmer:

»1. Retterne i den medlemsstat, på hvis område centret for skyldnerens hovedinteresser befinder sig, har kompetence til at indlede insolvensbehandling. For selskabers og juridiske personers vedkommende anses det vedtægtsmæssige hjemsted for at være centret for skyldnerens hovedinteresser, medmindre andet godtgøres.

2. Befinder centret for skyldnerens hovedinteresser sig på en medlemsstats område, har retterne i en anden medlemsstat kun kompetence til at indlede insolvensbehandling mod denne skyldner, hvis han har et forretningssted på denne anden medlemsstats område. Denne insolvensbehandling kan kun omfatte den del af skyldnerens aktiver, som befinder sig på sidstnævnte medlemsstats område.

[...]
- 4 Forordningens artikel 4 med overskriften »Den lovgivning, der finder anvendelse«, fastsætter:

»1. Medmindre andet er fastsat i denne forordning, er det konkurslovgivningen i den medlemsstat, på hvis område insolvensbehandlingen indledes, der gælder for insolvensbehandlingen og dens virkninger [(herefter »den medlemsstat, hvor insolvensbehandlingen indledes«)].

2. Lovgivningen i den medlemsstat, hvor insolvensbehandlingen indledes, er bestemmende for betingelserne for insolvensbehandlingen indledning og afslutning samt for dens forløb. Lovgivningen bestemmer navnlig:

[...]
- m) reglerne for, at retshandler, som er til skade for alle kreditorerne, er ugyldige i sig selv, kan omstødes eller kan anfægtes.«

Tysk ret

- 5 § 64, stk. 1 og 2, i lov om selskaber med begrænset ansvar (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, RGBL. 1898, s. 846, herefter »GmbHG«), i den affattelse, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagen (herefter »GmbHG«), bestemte:
- »1. Såfremt et selskab bliver insolvent, er direktørerne forpligtede til uden ugrundet ophold, og senest tre uger efter at insolvensen er indtrådt, at indgive en begæring om indledning af insolvensbehandling. Dette gælder analogt, såfremt det viser sig, at selskabet er teknisk insolvent.
2. Direktørerne har pligt til at godtgøre selskabet betalinger, der er foretaget efter, at selskabet er blevet insolvent (Zahlungsunfähigkeit), eller teknisk insolvens (Überschuldung) er fastslået. [...]«

Hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 6 Thomas Dithmar er kurator for skyldnerselskabet i forbindelse med en insolvensbehandling indledt af Amtsgericht Erfurt (byretten i Erfurt). Skyldnerselskabet, i hvilket Simona Kornhaas var direktør, var registreret som et »private company limited by shares« (herefter et »Limited«) i virksomhedsregisteret i Cardiff (Det Forenede Kongerige). En filial af skyldnerselskabet havde hjemsted i Tyskland og var derfor registreret i virksomhedsregisteret ved Amtsgericht Jena (byretten i Jena). Skyldnerselskabet, der hovedsagligt drev virksomhed i sidstnævnte medlemsstat, havde montering af ventilationsanlæg og levering af tjenesteydelser i tilknytning hertil som selskabsformål.
- 7 Idet det blev gjort gældende, at skyldnerselskabet havde været insolvent i hvert fald siden den 1. november 2006, og at Simona Kornhaas mellem den 11. december 2006 og den 26. februar 2007 på dette selskabs regning havde foretaget betalinger for i alt 110 151,66 EUR, anlagde Thomas Dithmar sag mod Simona Kornhaas med påstand om godtgørelse af dette beløb på grundlag af GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum. Landgericht Erfurt (den regionale domstol i Erfurt) gav sagsøgeren medhold. I den af Simona Kornhaas indbragte appelsag stadfæstede Oberlandesgericht Jena (højere regional domstol i Jena) den af Landgericht Erfurt (den regionale domstol i Erfurt) afsagte dom, idet den samtidig gav tilladelse til en »revisionsanke« for Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen).
- 8 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at den af Thomas Dithmar anlagte sag i henhold til tysk ret støtter sig på GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, der i det væsentlige har til formål at forhindre, at boets aktiver forringes, før insolvensbehandlingen indledes, og at sikre, at disse aktiver inden for rammerne af nævnte behandling er disponible, med henblik på den lige fyldestgørelse af kreditorerne. Denne bestemmelse er derfor, selv om den formelt er indarbejdet i lovgivningen på det selskabsretlige område, omfattet af insolvensretten og kan gøres gældende over for en direktør af et Limited.
- 9 Den forelæggende ret stiller dog spørgsmålstegn ved, om en sådan bestemmelse er i overensstemmelse med EU-retten. I denne henseende følger det af artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 1346/2000, at den konkurslovgivning, der gælder for insolvensbehandlingen og dens virkninger, er den tyske lovgivning, som værende konkurslovgivningen i den medlemsstat, på hvis område insolvensbehandlingen indledes. I tysk retslitteratur er det imidlertid omtvistet, hvorvidt GmbHG's artikel 64, stk. 2, første punktum, kan påberåbes over for direktører i selskaber, der er stiftet efter lovgivningen i andre medlemsstater i Den Europæiske Union, men hvis hovedinteresser ligger i Tyskland.
- 10 Ifølge den forelæggende ret regulerer GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, ikke betingelserne for, at et selskab stiftet efter lovgivningen i en anden af Unionens medlemsstater kan etablere sit faktiske hovedsæde i Tyskland, men kun de retlige følger af denne beslutning og af en fejlagtig adfærd fra direktørens side. Etableringsfriheden berøres derfor ikke.

- 11 Under alle omstændigheder er den eventuelle restriktion for etableringsfriheden, som følger af anvendelsen af GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, begrundet, idet den anvendes uden forskelsbehandling, den er begrundet i tvingende almene hensyn, dvs. beskyttelsen af kreditorerne, den er egnet til at sikre eller genetablere konkursmassen, og den går ikke ud over, hvad der er nødvendigt for at nå dette mål.
- 12 Den forelæggende ret har imidlertid bemærket, at Domstolens praksis, der navnlig følger af domme *Überseering* (C-208/00, EU:C:2002:632) og *Inspire Art* (C-167/01, EU:C:2003:512), ligeledes kan fortolkes således, at de interne forhold i selskaber, der er stiftet i én medlemsstat, men som udøver den overvejende del af deres virksomhed i en anden medlemsstat, inden for rammer af etableringsfriheden er omfattet af stiftelsesstatens selskabsretlige regler. Anvendelsen af GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, på direktører for selskaber fra en anden medlemsstat kan således være i strid med etableringsfriheden som omhandlet i artikel 49 TEUF og 54 TEUF.
- 13 Under disse omstændigheder har Bundesfinanzhof (forbundsdomstolen) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Vedrører et sagsanlæg ved en tysk ret, som kurator har anlagt mod en direktør for et Limited efter engelsk eller walisisk ret, der er taget under insolvensbehandling i Tyskland i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1346/2000, med påstand om tilbagebetaling af betalinger, som han har foretaget, før insolvensbehandlingen blev indledt, men efter at selskabet var blevet insolvent, den tyske konkurslovgivning som omhandlet i artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 1346/2000?
- 2) Er et sagsanlæg af denne art i strid med etableringsfriheden i henhold til artikel 49 TEUF og 54 TEUF?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 14 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 4 i forordning nr. 1346/2000 skal fortolkes således, at et sagsanlæg, som på grundlag af en national bestemmelse som GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, er anlagt af kurator for et selskab, der er stiftet efter engelsk eller walisisk ret, og som er taget under insolvensbehandling i Tyskland, mod direktøren for dette selskab med påstand om godtgørelse af betalinger, som denne direktør har foretaget, før insolvensbehandlingen blev indledt, men efter den dato, hvortil indtrædelsen af dette selskabs insolvens blev fastsat, er omfattet af anvendelsesområdet for denne bestemmelse.
- 15 I denne forbindelse har Domstolen allerede fastslået, at artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1346/2000 skal fortolkes således, at retterne i den medlemsstat, på hvis område der er blevet indledt en insolvensbehandling af et selskabs aktiver, i medfør af denne bestemmelse har kompetence til at afgøre et søgsmål, der er anlagt af kuratoren for dette selskabs konkursbo mod selskabets direktør vedrørende godtgørelse af betalinger, der blev foretaget efter samme selskabs insolvens, eller efter at det var blevet fastslået, at selskabet var teknisk insolvent (dom H, C-295/13, EU:C:2014:2410, præmis 26).
- 16 Domstolen baserede bl.a. denne afgørelse på den betragtning, at en national bestemmelse som GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, hvorefter direktøren for et insolvent selskab skal godtgøre betalinger, som den pågældende på dette selskabs vegne har foretaget, efter at selskabet er blevet insolvent, afviger fra de almindelige civil- og handelsretlige regler på grund af det nævnte selskabs insolvens. Domstolen udledte heraf, at et søgsmål, der er anlagt i medfør af denne bestemmelse inden

for rammerne af en insolvensbehandling, henhører under søgsmål, der udspringer direkte af en insolvensbehandling og har snæver forbindelse hermed (jf. i denne retning dom H, C-295/13, EU:C:2014:2410, præmis 23 og 24).

- 17 Selv om Domstolens besvarelse af anmodningen om præjudiciel afgørelse i dom H (C-295/13, EU:C:2014:2410) følgelig angik artikel 3 i forordning nr. 1346/2000 og en national rets internationale kompetence til at træffe afgørelse i et søgsmål, der er anlagt i medfør af en national bestemmelse som GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, har Domstolen ikke desto mindre klart henført en sådan national bestemmelse under insolvensretten. Det følger heraf, at denne sidstnævnte bestemmelse skal anses for at være omfattet af den konkurslovgivning, der gælder for insolvensbehandlingen og dens virkninger som omhandlet i artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 1346/2000. Som sådan kan den nævnte nationale lovbestemmelse – hvor en af virkningerne består i, i givet fald, at forpligte direktøren for et selskab til at godtgøre betalinger, som den pågældende på dette selskabs vegne har foretaget, efter at det er blevet insolvent – i overensstemmelse med artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 1346/2000 anvendes af den nationale retsinstans, der har indledt insolvensbehandlingen, som lovgivningen i den medlemsstat, på hvis område insolvensbehandlingen er indledt (herefter »lex fori concursus«).
- 18 Det skal i denne henseende tilføjes, at GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, skal sammenholdes med denne bestemmelses stk. 1, som i det væsentlige fastsætter, at såfremt et selskab er insolvent eller teknisk insolvent, er medlemmerne af repræsentationsorganet eller likvidatorerne forpligtede til hurtigst muligt, og senest tre uger efter, at insolvensen eller den tekniske insolvens er indtrådt, at begære insolvensbehandling indledt. GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, giver således bl.a. mulighed for at gøre det personlige ansvar gældende over for direktørerne af et insolvent eller teknisk insolvent selskab, der i strid med GmbHG's § 64, stk. 1, har undladt at begære insolvensbehandling indledt. Når en sådan behandling er indledt, tilkommer det nemlig som udgangspunkt ikke længere direktøren for det insolvente selskab, men derimod selskabets kurator, at foretage eller godkende betalinger på dette selskabs regning. Det følger heraf, at hvis direktøren for et selskab, der er insolvent, har opfyldt den forpligtelse, der er foreskrevet i GmbHG's § 64, stk. 1, finder den sanktion, der i det væsentlige følger af GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, ikke anvendelse.
- 19 Artikel 4, stk. 2, i forordning nr. 1346/2000 fastsætter imidlertid navnlig, at lex fori concursus er bestemmende for »betingelserne for insolvensbehandlings indledning«. Med henblik på at sikre denne bestemmelses effektive virkning skal den fortolkes således, at for det første betingelserne for at indlede insolvensbehandling, for det andet de regler, der udpeger de personer, som er forpligtede til at begære denne behandling indledt, og for det tredje konsekvenserne af en tilsidesættelse af denne forpligtelse er omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde. Nationale bestemmelser som GmbHG's § 64, stk. 1, og § 64, stk. 2, første punktum, der i det væsentlige har den virkning, at den manglende overholdelse af forpligtelsen til at begære insolvensbehandlings indledt, sanktioneres, skal følgelig, også ud fra dette perspektiv, anses for at være omfattet af anvendelsesområdet for artikel 4 i forordning nr. 1346/2000.
- 20 En bestemmelse som GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, bidrager desuden til opfyldelsen af et formål, der er tilsvarende uløseligt forbundet med enhver insolvensbehandling, dvs. forebyggelse af mulige forringelser af konkursmassen inden indledningen af insolvensbehandlingen med henblik på den lige fyldestgørelse af kreditorerne. Således synes en sådan bestemmelse i det mindste at kunne sammenlignes med en bestemmelse om, at »retshandler, som er til skade for alle kreditorerne [...], kan anfægtes«, som i henhold til artikel 4, stk. 2, litra m), i forordning nr. 1346/2000 er omfattet af lex fori concursus.
- 21 Under disse omstændigheder skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 4 i forordning nr. 1346/2000 skal fortolkes således, at et sagsanlæg, som på grundlag af GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, er anlagt af kurator for et selskab, der er stiftet efter engelsk eller walisisk ret, og som er taget under insolvensbehandling i Tyskland, mod direktøren for dette selskab med påstand om

godtgørelse af betalinger, som denne direktør har foretaget, før insolvensbehandlingen blev indledt, men efter den dato, hvortil indtrædelsen af dette selskabs insolvens blev fastsat, er omfattet af denne bestemmelses anvendelsesområde.

Det andet spørgsmål

- 22 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 49 TEUF og 54 TEUF er til hinder for anvendelsen af en national bestemmelse som GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, over for en direktør for et selskab, der er stiftet efter engelsk eller walisisk ret, og som er taget under insolvensbehandling i Tyskland.
- 23 I denne henseende følger det af Domstolens praksis, at det under visse omstændigheder kan udgøre en restriktion for etableringsfriheden, som principielt er uforenelig med artikel 49 TEUF og 54 TEUF, såfremt en medlemsstat nægter at anerkende, at et selskab, som er stiftet efter lovgivningen i en anden medlemsstat, hvor det har sit vedtægtsmæssige hjemsted, har retsevne, bl.a. med den begrundelse, at selskabet har forlagt sit faktiske hovedsæde til medlemsstatens område (jf. i denne retning dom *Überseering*, C-208/00, EU:C:2002:632, præmis 82).
- 24 Domstolen har ligeledes allerede fastslået, at for så vidt som nationale bestemmelser om mindstekapitalen er uforenelige med den etableringsfrihed, der er garanteret ved traktaten, gælder dette nødvendigvis tilsvarende for de sanktioner, der er knyttet til manglende overholdelse af disse forpligtelser, som det personlige og solidariske ansvar, som selskabsledelsen pålægges, hvis selskabskapitalen er mindre end det mindstebeløb, der er fastsat i medfør af national lov, eller hvis den i driftsperioden kommer under dette beløb (jf. i denne retning dom *Inspire Art*, C-167/01, EU:C:2003:512, præmis 141).
- 25 Hvad angår en national bestemmelse som GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, må det dog konstateres, at denne bestemmelse hverken vedrører en medlemsstats nægtelse af at anerkende, at et selskab, som er stiftet efter lovgivningen i en anden medlemsstat, og som har forlagt sit faktiske hovedsæde til den første medlemsstats område, har retsevne, eller selskabsledelsens personlige ansvar, hvis selskabskapitalen er mindre end det mindstebeløb, der er fastsat i medfør af national lov.
- 26 For det første følger det nemlig af forelæggelsesafgørelsen, at skyldnerselskabets retsevne på ingen måde er anfægtet under hovedsagen. Ordlyden af GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, synes endog at udelukke, at der kan rejses en sådan tvivl, idet anvendelsen af denne bestemmelse forudsætter, at der er tale om et »selskab«.
- 27 For det andet er det personlige ansvar for en direktør for et selskab på grundlag af GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, ikke knyttet til den omstændighed, at dette selskabs kapital ikke når op på den minimumskapital, der er fastsat i tysk lovgivning eller den lovgivning, hvorefter dette selskab er stiftet, men udelukkende i det væsentlige, at direktøren for et sådant selskab har foretaget betalinger på et tidspunkt, hvor direktøren i henhold til GmbHG's § 64, stk. 1, ville have været forpligtet til at begære insolvensbehandling indledt.
- 28 Henset til det ovenstående vedrører anvendelsen af en national bestemmelse som GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, på ingen måde hverken stiftelsen af et selskab i en given medlemsstat eller dets senere etablering i en anden medlemsstat, for så vidt som denne nationale lovbestemmelse først finder anvendelse, efter at dette selskab er blevet stiftet, i forbindelse med dets virksomhed og nærmere bestemt enten fra det tidspunkt, hvor selskabet i henhold til den nationale lovgivning, der finder anvendelse i medfør af artikel 4 i forordning nr. 1346/2000, skal anses for at være insolvent, eller fra det tidspunkt, hvor selskabet erklæres for teknisk insolvent i henhold til denne nationale lovgivning. En national bestemmelse som GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, kan følgelig ikke berøre etableringsfriheden.

- 29 Under disse omstændigheder skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 49 TEUF og 54 TEUF ikke er til hinder for anvendelsen af en national bestemmelse som GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, over for direktøren for et selskab, der er stiftet efter engelsk eller walisisk ret, og som er taget under insolvensbehandling i Tyskland.

Sagens omkostninger

- 30 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Sjette Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 4 i Rådets forordning (EF) nr. 1346/2000 af 29. maj 2000 om insolvensbehandling skal fortolkes således, at et sagsanlæg, som på grundlag af GmbHG's § 64, stk. 2, første punktum, er anlagt af kurator for et selskab, der er stiftet efter engelsk eller walisisk ret, og som er taget under insolvensbehandling i Tyskland, mod direktøren for dette selskab med påstand om godtgørelse af betalinger, som denne direktør har foretaget, før insolvensbehandlingen blev indledt, men efter den dato, hvortil indtrædelsen af dette selskabs insolvens blev fastsat, er omfattet af denne bestemmelses anvendelsesområde.**
- 2) **Artikel 49 TEUF og 54 TEUF er ikke til hinder for anvendelsen af en national bestemmelse som § 64, stk. 2, første punktum, i lov om selskaber med begrænset ansvar over for direktøren for et selskab, der er stiftet efter engelsk eller walisisk ret, og som er taget under insolvensbehandling i Tyskland.**

Underskrifter